

VÁROS ÉS TÁRSADALMI KÉRDÉSEK

EGY PEST MEGYEI TELEPÜLÉS TÁRSADALMI KÖRKÉPE¹

Fót rövid településtörténete

Fót városa 17 km-re Budapesttől Pest megye északi részén, az új 2-es és az M3-as út találkozásánál helyezkedik el. A település kedvező fekvése következtében, már az újkőkortól lakott volt, az első hivatalos okleveles említésére 1219-ben került sor. Bár a település ebben az időszakban – hasonlóan a környék településeihez – elnéptelenedett, mégis sokan (többek között Hasznosi Domokos fia) tiltakoztak az ellen, hogy a király Fótot, ne adja oda idegenek. Ettől az időponttól különböző személyek birtokolták a települést, igazi „gazdája” nem volt. Fótról nagyon sok korabeli emlék található, de egyértelműen viszont csak a török hódoltság idejében jelenik meg mérvadó módon. A viszonyrendszer következtében a településen élők maguk is bérelték területeiket. Az írott krónikák szerint 1546–1590 között – a török összeírásokból – már láthatóvá válik a településen élők társadalma, gazdasága. A népesedési adatok ekkor már alig több mint 100 fővel számoltak a településen. Fót életében az ezt követő időszakot a vallási milió alakítja, a 16. század második felében a protestantizmus szerezte híveit, mely a mai napig a város vallási alap-pillérét alkotja, valamint nagy lélekszámban jelentek meg az evangélikusok és a római katolikusok is. Ez utóbbiak számára a törökök 1541-ben előírták, hogy templomukat meg kell osztaniuk az evangélikusokkal.²

1. számú táblázat

Népesedési adatok 1546-1590

ÉV	LAKOSSÁGSZÁM (FŐ)
1546	102
1562	212
1590	119

Laki, 2016.

¹ A tanulmány a szerző által vezetett Fót város szociális térképe című anyag elméleti egységeként került a folyóirat jelenlegi számába.

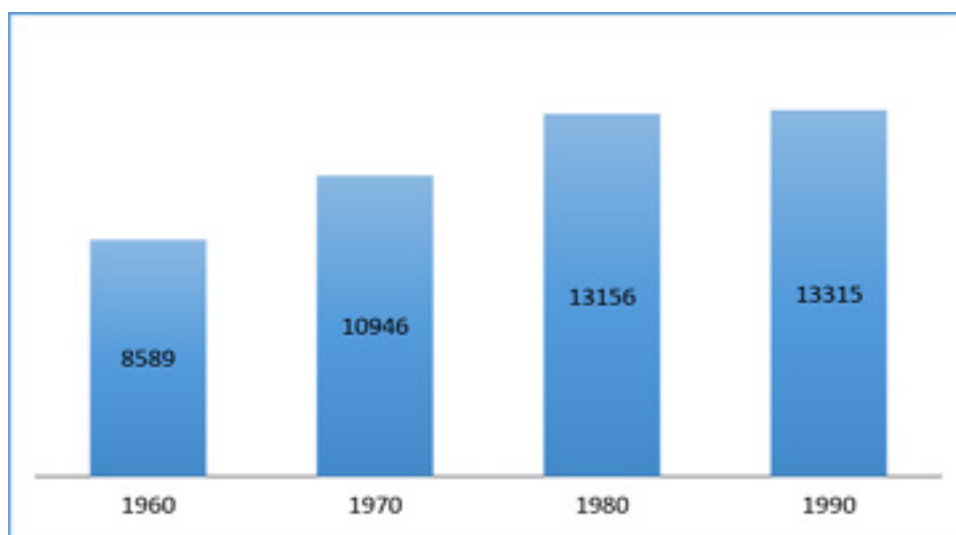
² Asztalos et al. (1998): *Pest megye kézikönyve I-II*. Budapest, Ceba Kiadó, 136-141.p

A település az 1680-as éveket követően újra elnéptelenedett, csak néhány itt élő adózó mezőgazdasággal foglalkozó család (26 család) maradt és tartotta életben Fótot. Az 1700-as évek elejétől bár nem aktív módon, de kezdett újra népesülni a település. Alapvetően mezőgazdasági termelésre és gazdálkodásra épülve kereste helyét és szerepét a térségben, melyet a 19. század végén, a 20. század elején volt képes megtalálni, adaptálni.

A település modernkori fejlődése az 1950-es éveket követően kezdődött. Az államosítással egyfelől a mezőgazdasági szerep, másfelől a város új szerepei, szereplői jelentek meg. 1949-ben megszervezték az első termelőszövetkezetet, 1951–1956 között működött a sikátorpusztai Szabadság TSzCs, 1955-ben indult el az első autóbuszjárat, melyet 1957-től rendszeresítettek, továbbá 1955-ben korszerűsítették a közút-hálózatot. A politika a település népesedési ütemére is kihatással volt. Az ún. bársonyos diktatúra idején a lakosság számának növekedése látható, ezt követően azonban egy megtorpanás tapasztalható.

A kereső népesség jelentős részét (1960–1970-ben 44,3% és 47,5%) az ipar foglalkoztatta, a lakosság ekkor leginkább ingázott, főként az újonnan létrehozott budapesti és környéki ipari létesítményekben találtak maguknak megfelelő helyet.

1. számú diagram
Fót lakosságának változása 1960–1990 között³

A település fejlődésében továbbra is komoly szerepet játszott a mezőgazdaság, a különböző gazdasági kezdeményezések köre, így az 1960-as években kajsziarack és meggytelepítés, a háztáji termelés és az állattenyésztés.

³ Forró Katalin (2002): *Fót a XXI.század küszöbén*. Budapest, CEBA Kiadó, 68. p.

A rendszerváltozás a település életét sem hagyta figyelmen kívül. A gazdasági és politikai változások a helyi társadalom életét is befolyásolták. Megjelentek a civil szervezetek, melyek a helyi társadalom igényeire építve célozták meg a változások körét. Az új típusú ipari, szolgáltató, kereskedelmi vállalkozók, a város gazdasági alapjainak letételében és az új típusú városi gazdálkodás elveinek kialakításában játszottak szerepet. Megjelentek (visszatelepültek) az egyházak, melyeknek a kultúrában, oktatásban és a szociális területen vált fontossá a szerepük.

A település 20. századi történetében kiemelt szerepet kapott az a tényező, hogy 1951-ben a településhez csatolták Kisalagot. 1970. április 1-jén a települést nagyközséggé nyilvánították, illetve 2004. július 1-jén Fót városi címet kapott. A város helyzetét azonban erőteljesen meghatározza Budapesthez való közelsége, Pest megyében jelenlévő és a kistérségben megjelenő szerepe. Budapest közelsége a település életterére erőteljes hatást gyakorol, ez olykor komoly hátrányokat generál a helyi társadalom összetartó erejében.

„Fót jövője és fejlődése, mint a térség többi településeinek is szorosan összefügg Budapest, valamint más, az agglomeráció településeinek fejlődésével: az agglomerációs övezet egyes települései bizonyos gazdasági és kereskedelmi funkciókat átvállalnak a Fővárostól, mint Fót is, ami az M3-as autópálya mentén elhelyezkedő kereskedelmi, logisztikai gazdasági övezetei révén nem csak a környék, hanem Budapest igényeit is kielégíti.”⁴

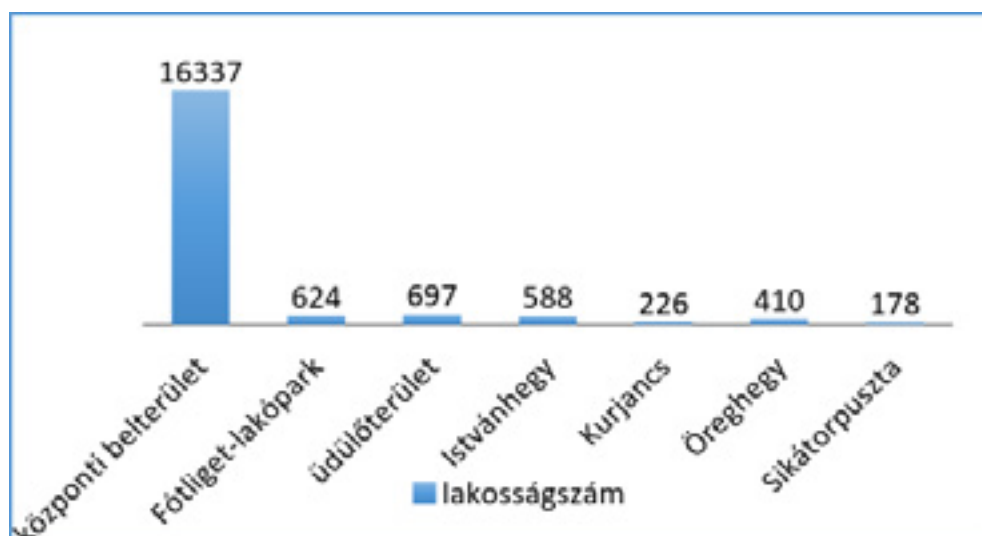
Fót településszerkezete

Fót településszerkezetének mai jellege egy hosszú fejlődés eredménye. Fót lakóterülete eredetileg három egységből/településrészből áll; Fótújfalú, Öregfalú és Kisalag. A város részét képezi továbbá Fótliget, Fót Déli Vállalkozási terület, illetve Sikátorpuszta.

A településrészekben élők eltérő létszámban vannak jelen, a településrész jellegének megfelelő életkörülmények kialakításával.

⁴ Fót Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 2009 9.p. Letöltés helye és ideje: http://www.terport.hu/webfm_send/3827., (2016. január, február)

2. számú diagram
Fót (lakott) településrészein élők lélekszáma (fő), 2015⁵

Laki, 2016.

A KSH Helységnévtára a 2015. január 1-jei adatok szerint további településrészeket jelenít meg a településrészekként, mely egységek ipari vagy egyéb ún. külterületekként funkcionálnak.

⁵ Adatforrás: KSH Helységnévtár 2015. Letöltés helyes és ideje: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepu-les?p_lang=HU&p_id=32610 (2016.február)

1.sz. táblázat⁶

A helység városrészei, a helységhez tartozó településrészek jellege és megnevezése

(2015. január 1-jei közigazgatási állapot szerint)

TERÜLETI EGYSÉG MEGNEVEZÉSE	NÉPSZÁMLÁLÁSI LAKÓNÉPESSÉG (fő)	LAKÁSOK (db)	A LAKOTT EGYÉB LAKÓEGYSÉGEK
KÖZPONTI BELTERÜ- LET	16 337	5 948	4
EGYÉB BELTERÜLET			
Déli Iparterület	-	-	-
Fótliget-lakópark	624	240	-
Nyugati iparterület	4	1	-
Üdülő terület	697	299	1
KÜLTERÜLET			
Csomád vasútállomás	3	1	-
Erdésház	1	1	-
Istvánhegy	588	216	12
Kurjancs	226	93	5
Külterület	-	-	-
Öreghegy	410	156	1
Sikátorpuszta	178	82	1
Lakónépesség és lakások száma területi összesítésben	19 068*	7037	24

Laki, 2016.

*megjegyzendő: a 2015. január 1-jei lakónépesség – nem táblázat szerinti számadata: 19 121 fő (lásd 4.sz. diagram)

**Megjegyzés: A helységnévtár adatait a KSH alakítja ki, ezek a hivatalos statisztikai-elemzési egységek, így került az elemzési egységbe, az adatok ismertetése végett a Nyugati iparterület.

⁶ Adatforrás: KSH Helységnévtár 2015. Letöltés helyes és ideje: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepu-les?p_lang=HU&p_id=32610 (2016. március, április)

Öregfalu vagy központi belterület

Az ún. Öregfalu képezi a város történelmi részét. A területen öreg és az újonnan épült lakóházak egyaránt megtalálhatóak, ebben a városrészben található a város történelmi központja a Kossuth Lajos utca, Vörösmarty Mihály utca és a Károlyi István utca kereszteződésében. A városrész számos történelmi emlékekkel rendelkezik, így a katolikus plébániatemplommal, a református és az evangélikus templommal, a Károlyi István Gyermekközpont épületeivel és területi egységeivel, illetve itt található a település önkormányzata is.

Fótújfalu

Fótújfalu Kisalag és Öregfalu között helyezkedik el. Határai Nyugatra a Hargita (volt Ötvös Tibor) utca, Keletre pedig a Dózsa György út. Ebben a városrészben található Fót újjgazdag negyede, amit sokan Fót Rózsadombjának neveznek.

Kisalag

Helyi lakosok számára könnyen észrevehető, hogy ez a városrész korábban nem tartozott Fóthoz. Erre utal a neve is, bár Alagtól messzebb esik, mint Fóthoz. Parcellázása előtt az Imreháza-uradalomhoz tartozott. Az ide települt kisemberek nagy része Újpestre, Rákospalotára bejáró munkás volt. Az ingázást az 1912-ben megnyitott villamosított helyiérdekű vonal tette lehetővé.⁷

Fótliget a módosabb polgárok lakóhelyeként funkcionál a településen. A településrészként funkcionáló területi egység jellemzően családi házakból, ikerházakból és többgenerációs házakból épül fel, döntően a Budapestről és az agglomeráció más községeiből átköltöző fiatalok részére épült és nyújt mindennapi életteret.

Sikátorpuszta Fót legkisebb és legszegényebb része, a településen belül Fótliget és Fót Déli Vállalkozási terület között helyezkedik el. Alacsony lakosság számmal és infrastruktúrával rendelkező település egység.

Fót Déli Vállalkozási területe a helyi beruházásoknak és kereskedelmi egységeknek ad helyet, a helyi és térségi vállalkozók által működtetett terület.

A település számos értékes nevezetességgel rendelkezik, amelyek valójában a település imázsának kialakításában is kiemelt szerepet játszik. Az egyik legismertebb nevezetesség a Katolikus Szeplőtelen fogantatás temploma, amely 1845 és 1855 között, Ybl Miklós tervei alapján épült. Hasonlóan komoly értéket jelent a Károlyi-kastély, amelyet viszontagságos múlt és jelen kísér. Ezt az épületet is Ybl Miklós tervezte, felhasználva egy korábbi épület maradványait. Továbbá a település értékei közé tartozik még a Fáy Présház, a Németh Kálmán fafaragó egykori otthonából kialakított Emlékház, valamint a Nagy-tó és a Somlyó-hegy.

⁷ Dunakeszi Kistérség Többcélú Társulás. Fót.

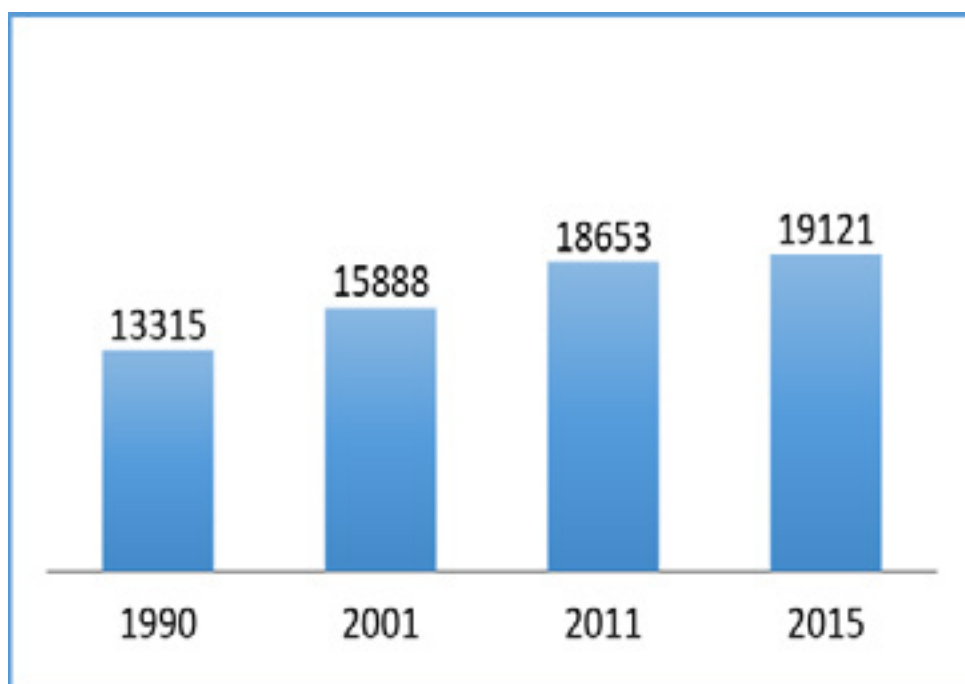
Letöltés helye és ideje: http://www.dunakeszikisterseg.eu/dkk2/index.php?menu_id=64., (2016. január, március)

Helyi társadalom

A település rendszerváltás utáni helyzetét alapvetően meghatározza a lokalitás, a helyi politika, illetve a település élhetősége, avagy jóléti politikája. A helyben élők vagy lokálpatrióták mellett az elmúlt időszakban egyre magasabb számban jelennek meg az új beköltözők, illetve a városból kiköltözők, akik új életteret keresve maguknak, a település által nyújtott szolgáltatásokat, lehetőségeket figyelembe véve. Fót lakosság-számának változása az 1990-es éveket követően jól nyomon követhető, melynek eredményeként a település városi rangra emelkedése (2004) mindenféleképpen további jótékony hatást gyakorolt a település egészére.

3. számú diagram

Fót lakosságának változása 1990-2015 között⁸

Laki, 2016.

Az 1990 és 2015 között a településen élők száma 5806 fővel emelkedett, elsősorban a Budapestről, illetve a környékről történő kiköltözések, átköltözések okán.

A településre költözés oka sokrétű. Az 1990-es éveket követően a megindult Budapestről való kiköltözés a települést is elérte. A főváros közelségét kereső, de a zajtól és a túlzásúfóltságtól mentes övezetet kedvelő betelepülőknek kedvező életfeltételek megteremtésére adott lehetőséget Fót községe, illetve városa.

⁸ Adatforrás: KSH Helységnévtár 2015. Letöltés hely és ideje: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepu-les?p_lang=HU&p_id=32610 (2016. március, április)

Népszaporulat – vándorlási különbözet

Fót város lakosságának számarányát egyértelműen meghatározza a település természetes szaporodása, a halálozás és a vándorlási különbözet.

2. sz. táblázat
Népszaporulat 1980-2011 között⁹

	1980–1989	1990–2001	2001–2011
Élveszületés	1608	1760	1867
Halálozás	1508	1780	1827
Természetes szaporodás, illetve fogyás (-)	100	-20	40
Vándorlási különbözet	59	2981	2752
LAKÓNÉPES-SÉG	13 315	16 276	19 068

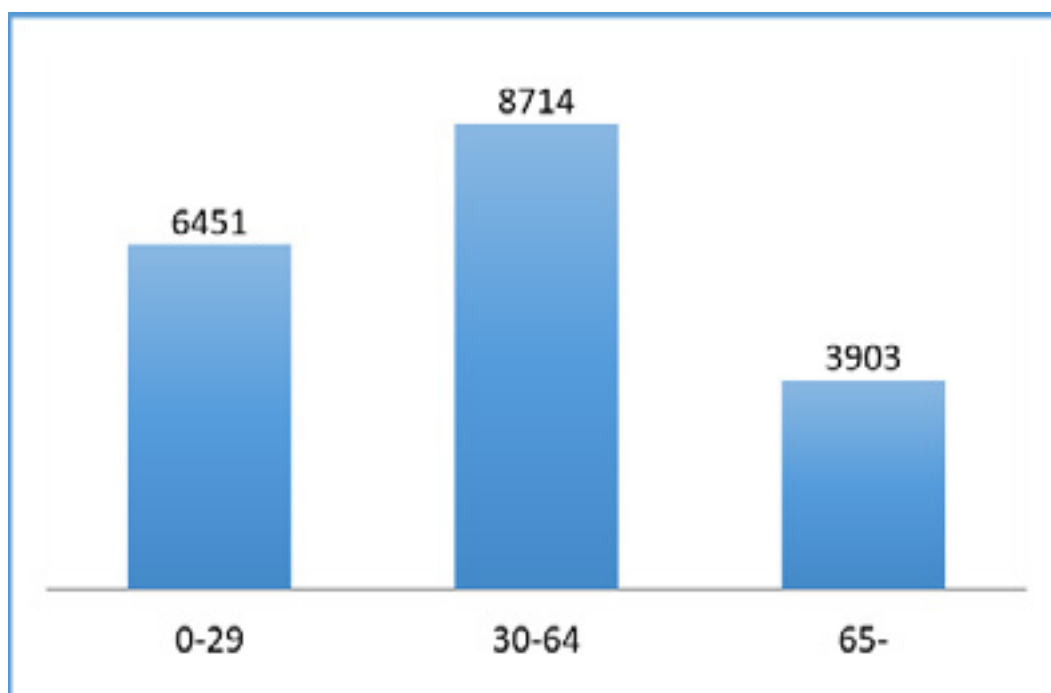
Laki, 2016.

Az élveszületések számát tekintve 1980 és 2011 között 259 fővel emelkedett a város természetes szaporodása, ugyanakkor a két időszak között a halálozások száma 60 fővel felülmúlta a természetes szaporodást. A vándorlási különbözet ugyan csökkent a 2001–2011 közötti időszakban, de sajnos az 1980–1989 közötti időszak nem feltétlen múlt el nyomtalanul. A helyben élők sem hagyták figyelmen kívül a rendszerváltozással járó változásokat, reménykedtek abban, hogy a település békés és háborítatlan múltjára építve egy korszerű, innovatív, de értékét megőrző város alakulhat.¹⁰ A munkaképes lakosság közel fele jár Budapestre dolgozni. Fót jelentős munkapiaci bázissal rendelkezik, elsősorban kereskedelmi, logisztikai és tudás-intenzív vállalkozások telepedtek meg a városban, melyek munkaerő-piaci keresletet generáltak.

⁹ Adatforrás: KSH 2011. évi Népszámlálás – Pest megye. Letöltés helye és ideje: http://www.ksh.hu/nep-szamlalas/tablak_teruleti_13 (2016. március, április)

¹⁰ Fót Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 2009 9.p. Letöltés helye és ideje: http://www.terport.hu/webfm_send/3827, (2016. február)

4. számú diagram
Fót lakosságának korösszetétele 2011.¹¹

Laki, 2016.

Fót korosztályi megoszlását nézve elmondható, hogy a település nem tekinthető egyértelműen előregedő településnek. A lakosság közel felét (44,1%) a 30–64 év közötti korosztály alkotja, 1/3-át (33,8%) a fiatalok, azaz a 0–29 évesek, illetve 1/5-ét (20,5%) a 65 éves és annál idősebb korosztály. A település potenciálját tehát a fiatalok jelentik, mely csoport a jövő építőköveiként kell, hogy megjelenjen a civil társadalomban is.

Foglalkoztatás, munkanélküliség

Fót városának foglalkoztatottságában meghatározó szereppel rendelkezik az, hogy a település Budapesttől néhány kilométerre helyezkedik el. A foglalkoztatottságban egyrészt a helyi, másrészt a budapesti, harmadrészt a településkörnyéki munkaerő-piaci szereplők jelennek meg. A település esetében elmondható, hogy a foglalkoztatottság – a 2011. évi adatok alapján – az országos átlaghoz hasonlít.

A 2011. évi KSH statisztikai adatai szerint a lakosság 42,55%-a foglalkoztatott, 25,11%-a inaktív kereső, 27,24%-a eltartott és 5,9%-a munkanélküli.¹² (Lásd 2. sz. táblázat)

A 2011. évi Népszámlálás adatai szerint az alábbi megoszlásokat mutatja a 2001–2011 közötti időszakban, a foglalkoztatottak ismérévében.

¹¹ KSH Népszámlálás 2011. Letöltés helye és ideje: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_13., (2016. február 20.) A dolgozatban használt lakosságszám – KSH adatok: 19068 fő.

¹² Fót Város Önkormányzat 2015–2020. évekre szóló középtávú gazdasági programja.

3. sz. táblázat¹³

Foglalkoztatottak száma és formája a legutóbbi népszámlálás tükrében (2011) (Népesség összesen: 19 068 fő)

Foglalkoztatott	Munkanélküli (korábbi elnevezés)	Inaktív kereső	Eltartott
8114	971	4788	5195

Laki, 2016.

1990-es éveket követően a településen is – hasonlóan az ország más településeihez – megjelent a munkanélküliség, amely a településtől is megoldásokat várt. Az elmúlt időszakban, mely kérdés egyébként a szociális kérdések alapjaként jelenik meg, a helyi társadalom vonatkozásában sem marad figyelmen kívül. Nyilván befolyást gyakorol a település által nyújtott anyagi és egyéb szolgáltatások kialakításánál, finanszírozásánál.

Az elmúlt években a településen is megjelent a közfoglalkoztatott státus. A városi önkormányzat által szolgáltatott adatok szerint 2013-ban 50 főt, 2014-ben 86 főt, 2015-ben 34 főt, 2016. január-februárjában pedig 24 főt regisztrált közfoglalkoztatottként.¹⁴

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat¹⁵ adatai alapján 2011–2016. januárjában az alábbiak szerint alakult a település nyilvántartott álláskeresőinek és a munkakorú népesség száma:

4. sz. táblázat

A nyilvántartott álláskeresők száma a tartózkodási helyük szerint (Fót) 2011-2016. (02.)

év	nyilvántartott álláskereső (fő)	segélytípusú ellátásban részesülők (fő)	munkaképes korú népesség (fő)	relatív mutató (%)*
2011	532	80	12815	4,15
2016	350	33	13544	2,58

Laki, 2016.

***Relatív mutató:** Relatív mutató - a nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korú népesség %-ában

¹³ Adatforrás: KSH 2011. évi Népszámlálás – Pest megye. Letöltés helye és ideje: http://www.ksh.hu/nep-szamlalas/tablak_teruleti_13 (2016. február, március, április)

¹⁴ Fót Város Önkormányzatának adatai, 2016.

¹⁵ Adatforrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat. Letöltés helye és ideje: http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=full_afsz_stat_telepules_adatok_2011, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=afsz_stat_telepules_adatok_2016 (2015. november, 2016. március, április)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Asztalos et al. (1998): *Pest megye kézikönyve I-II*. Budapest, Ceba Kiadó, 136-141.p
- Forró Katalin (2002): *Fót a XXI.század küszöbén*. Budapest, Ceba Kiadó, 46.p.
- Fót Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 2009 9.p. Letöltés helye és ideje: http://www.terport.hu/webfm_send/3827., (2016. január, február)
- Adatforrás: *KSH Helységnévtár 2015*. Letöltés helyes és ideje: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=32610 (2016.február)
- Adatforrás: *KSH Helységnévtár 2015*. Letöltés helyes és ideje: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=32610 (2016. március, április)
- Dunakeszi Kistérség Többcélú Társulás. *Fót*. Letöltés helye és ideje: http://www.dunakeszikerseg.eu/dkk2/index.php?menu_id=64.,(2016. január, március)
- Adatforrás: *KSH Helységnévtár 2015*. Letöltés hely és ideje: http://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=32610 (2016. március, április)
- Adatforrás: *KSH 2011. évi Népszámlálás – Pest megye*. Letöltés helye és ideje: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_13 (2016. március, április)
- Fót Város Önkormányzat 2015-2020. évekre szóló középtávú gazdasági programja
- Adatforrás: *KSH 2011. évi Népszámlálás – Pest megye*. Letöltés helye és ideje: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_13 (2016. február, március, április)
- Adatforrás: *A közfoglalkoztatás főbb adatai*. Letöltés helye és ideje: <http://kozfoglalkoztatas.bm.hu/> (2015. november, 2016. február, március)
- Adatforrás: *Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat*. Letöltés helye és ideje: http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=full_afsz_stat_telepules_adatok_2011, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=afsz_stat_telepules_adatok_2016 (2015. november, 2016. március, április)
- Fót Város Önkormányzat 2015–2020. évekre szóló középtávú gazdasági programja

KITTEKINTÉSEK - LAKI ILDIKŐ

Fotók: Laki, 2016. tavasz